

Турдалиева Р.М.

ИНФОРМАЦИЯЛЫК КООМДУН ӨНҮГҮШҮ

Механика энергетикалык дүйнөнүн картинасы менен, анын ордуна акырында кибернетикалык, информациялык дүйнөнүн картинасына алмашылды. (Петрушенко Л.А. Самодвижение материи в свете кибернетики. М.: Наука, 1971. С.57)

40-50-жылдары кибернетика, информатика илимдерди изилдөөчүлөр, коомдук көрүнүштөрдүн өнүгүшүн теоретикалык аспектинин окуп үйрөнүү менен коомдун-практикалык жактан өзгөрүштөрүн өзгөчөлүктөрүн көнүлдөрүн бөлө башташкан.

Информациялык революция адам цивилизациясында өзүнүн өнүгүүсүнүн индустриалдык фазасынан маалыматтык фазасына өтө ала турган абалга келген. Постиндустриалдык коом-бул коомдун өнүгүшүнүн негизин өндүрүш (индустрия) түзөт, канчалык өндүрүш күчтүү болсо, ал мамлекет өнүккөн деп эсептелинген. Постиндустриалдык коомдон информациялык коомго өтүү процессинде жаны өндүрүштүк жана турмуштук мамилелер жана руханий дөөлөттөрдүн жаны системасы түзүлдү. Постиндустриалдык коомдон кийин адамдардын аң сезими, дүйнө кабыл алуусу, баалуулуктарга көз карашы өзгөрүп, коомдун өнүгүү жолунда кээ бир кубулуштардын мүмкүнчүлүктөрүн карап оптималдуулукка багыт алууда. Информациалык коом-постиндустриалдык коомдун концепциясы, цивилизациянын өнүгүшүнүн жаны тарыхый фазасы, мында өндүрүштүн негизги продуктысы информация болуп калды.

Адам баласы курчап турган дүйнөнү таанууда алган билимдери, теориялары, көз караштары, ар кандай жактарын күнүмдүк жашоосунда глобалдык информациялык мейкиндик же ачык информациялык система (Открытая информационная система) түзүү. Ошону менен адамдардын арасында эффективдүү информациялык алака, дүйнөлүк информациялык ресурстарга оной чыгуу, аларды муктаждыктарын канаттандыруу менен жана келечек муундарга берүүнүн уникалдуу ыкмасын пайдаланууда.

Азыркы коомдун абалы, чөйрөдөгү информациянын маанилүүлүгү, багытталгандыгы, жалпы коомдо болуп жаткан информациялык процесстерге диалектиканын негизинде мүнөздөмө берүү актуалдуу.

Адам баласы информация менен такай иш алып келсе дагы (ал маалыматты өзүнүн сезүү органдары аркылуу кабылдайт), бирок жалпылап айтсак, изилдөөчүлөр информациялык процесстерге жана дагы («информация» феномени) информацияга алигиче так илимий аныктамасы берилген эмес.

Илимий адабияттарда «информация» түшүнүгүнүн көп аныктамасы бар, бирок материянын эволюциялык өнүгүүсүндө барынан мурда информация түшүнүгү иштетүүнүн, сактоонун, колдонуунун өзгөчө формасы катары каралат.

Табыгый информациялык кубулуштардын объективдүүлүгү, адам баласынын абалы, адам баласынын цивилизациясы, информациялык потенциалы кандай болсо, кабыл алуу, сактоо, кайра иштетүү, информацияларды берүү, бүт бойдон, андан ары өнүгүшүнүн зарылчылыгы түздөн-түз, иштетүү технологиясынан көз каранды. К. Маркс көрсөткөндөй адам баласынын коому бат-бат жана сапаттуу жаныланып турушу керек.

Цивилизация ар дайым кыймылда болуп жаны коомду түзүп турат, азыркы коомду информациялык деп аталганынын себеби негизи ролду азыр энергия, жаратылыш ресурстары эмес информация жана илимий билимдердин факторлору, коомдун стратегиялык потенциалы жана дагы андан ары өнүгүшүнүн перспективасы болуп саналат. Информация-зат жана энергия менен катар илимдин негизги түшүнүктөрү жана биздин дүйнөнүн маанилүү манызы болуп калды.

Адамдардын ишмердүүлүгү техникалык жабдуулардын жардамы менен информацияларды алуу, түзүү, сактоо, иштетүүгө негизделген. +нүккөн коомдо информациянын көптүгү адамдын акыл эсинин чексиздиги көп информацияны иштетүү мүмкүнчүлүгү аз болуп жана дагы убагында информациялар берилбей бурмаланып мазмунун жоготууга алып келүүдө ошондуктан адам өзүнө жардамчы катары жасалма (искусственный) интеллект түздү. Анын манызы информатика жана байланыш техникалык каражаттардын жардамы аркылуу адамдардын интеллектуалдык мүмкүнчүлүгүн күчөтүү. Ал «информацияларды иштеп чыгуунун автономаттуу системасы катары эмес, адамдардын табигый партнеры катарында», иштөөчү универсалдуу техникалык каражат.

Таанып билүүнүн информациялык-системалык методу кенири тарап, информациялык процесстер системасы материянын кыймылынын ар түрдүү формасы, манызы (жана дагы алардын касиети). Информация бирдиктүү философиялык теория жана максималдуу интеграциалык, корутундулоочу потенциалга ээ ошондуктан информацияны базалык философиялык категория катары каралат. Информациялык процесстердин-жалпы закон ченемдерин карабай туруп, табияттын ар кыл татаал системасын түзүлүшүн жана иштешин түшүндүрүү мүмкүн эмес. Ошондуктан «Информация» түшүнүгүн жалпы илимий денгээлден, философиялык категория түшүнүгүнүн денгээлине өтүү. Бул жерден жана да «дезинформация» «информация» карама-каршы түшүнүгү киргизилген. Өнүгүүнүн он жана терс жактарын көрсөтүү менен информация жана дезинформациянын биримдиги өнүгүү процессинин негизи болуп саналат.(Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации М.-1994 С.9.) Бүгүнкү күндө информация менен энтропия өнүгүү

теориясында жана өзүн өзү өнүктүрүү теориясында негизги түшүнүктөрдөн болуп калды. Материянын кыймылынын өнүгүү формасы өзүнүн ички карама-каршылыктардын базасында өнүгөт. Дүйнөнүн жалпылыгынын бүтүндүгүн анализдөөнүн ситемалуу информациялык методу, философияда чагылуунун азыркы методологиясы, ошондуктан «дүйнөнүн информациялык модели» түзүлүүдө. Коомдун өнүгүшү андагы ички процесстердин динамикалуулугунан келип чыгат.

Материалдуу дүйнөнү изилдөөнүн системалык-структуралуу методологиялык жолу, диалектикалык материализм көрсөткөндөй бирден-бир конкреттүү илгери чыгуусу, объектилердин өнүгүүсүндө сырткы таасир чон роль ойноору анык. Сырткы таасир системадагы бардык элементтерге эмес, белгилүү бир системадагы элементтерге таасири, таасир этилген элементтердин өзгөрүшү, бул өзгөрүү ички байланыштардын кыймылына алып келет. Бүт системанын ички байланыштарынын өзгөрүшүнүн жаны, сапаттуу абалына алып келиши, өнүккөн системадагы элементтердин өзүндө дагы ички байланыштардын татаалдашуу процесси өтөт. Ушул процесстин өзү системанын өзү кыймылдоо, өзү өнүгүү процесси деп аталат. +нүккөн системадагы элементтердин жаны байланышынын аркасында мурунку калыптанган ички байланыштарды канаттандырбайт. Системадагы элементтердин ортосундагы процесстин өзү ички каршылыктарды женип чыгуусу, ошол системадагы элементтердин ортосундагы жаны өз ара аракеттердин натыйжасы өнүгүү болот.

Системалык-структуралык изилдөө диалектиканын принципинде жалпы өз ара багытталган кыймылдын аракетин аныктайт. Өнүгүү-бул «багытталган, системанын биримдигинин аздыр-көптүр ирээттелген өзгөрүшү». (Аверьянов А.Н. Система: философская категория и реальность. - М. - 1979. - С).

Өнүгүү бул салыштырмалуу изолировайт этилген объекте эмес, бири-бирине аракет кылынган

объекте, башка системадагы элементтердин аракетин. Ошондуктан «талкалануу болуусуз системада пайда болуу эч качан келип чыкпайт, ошол өнүгүү болот.» Мында коом ачык динамикалуу тен салмактуу эмес система, ар дайым өзгөрүп туруучу, объективдүү багыттардын азайышы энтропия («чаржайыт көрсөткүчтөр») жана, тескеринче, информациялардын өсүшү («жыйынактуу көрсөткүч»), сөзсүз, коомдун тездик менен өсүшүнө алып келет.

Азыркы кезди информациялык коом деп аташат, себеби айланып жүргөн информациялардын ролу жана анын саны, ошондой эле аларды сактоо, таратуу, колдонуу үчүн керек бардык каражаттар да күндөн күнгө өтө тездик менен өсүп жаткандыгында. Информациялык коом-бул адамдар информацияларды өндүрүп чыгаруу, сактоо, кайра иштегүү, сатуу жана алмашуу менен алектенген коом. Керектөөчүлөргө информациялар оной жана ылдам жетип, аларга көндүм болгон калыпта сунушталаган коом.

Информация-бул сырткы дүйнөнүн белгилерин сигналдардын жардамы аркылуу чагылдырылышы. Информациянын объективдүүлүгү-бул сырткы дүйнөнүн чагылуусу, ал биздин аң-сезимибизге жана каалобузга көз карандысыз эле жашай берет. Ошондуктан информациянын касиетин объективтүүлүктү белгилөөгө болот.

Адам баласынын бүткүл ишмердүүлүгү материализации «ой пикири, энергиясы» коомдогу болуп жаткан сапаттуу динамикалуу өнүгүү бөлүгүн аныктоо, элементтердин денгээлинин татаалдыгына, сырткы ар кандай таасирлеге карабай белгилүү максатка негиздеп идеялдуу формада иштеп чыгып чагылтуучу касиетине ээ болушунда.

Адабияттар:

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации М.-1994 С.9.
2. Аверьянов А.Н. Система: философская категория и реальность. – М. -1979. – С.
3. Петрушенко Л.А. Самодвижение материи в свете кибернетики. М.: Наука, 1971. С.57